

حقوق و قوانین روستایی

(جلد دوم)

مؤلفین:

سید عارف موسوی (دانشجوی دکتری دانشگاه پیام نور)

مصطفی طالشی (دانشیار گروه علوم جغرافیایی دانشگاه پیام نور)

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۹
مقدمه مولفان.....	۱۱
فصل اول: قوانین مدیریت روستایی.....	۱۳
مقدمه.....	۱۴
۱- ساختار و تشکیلات.....	۱۴
تاریخچه حقوق ساختار تقسیمات کشوری در ایران.....	۱۴
قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری.....	۱۹
قانون تعاریف محدوده و حریم شهر، روستا و شهرک و نحوه تعیین آنها.....	۲۴
آئین نامه‌های اجرایی قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری جمهوری اسلامی ایران.....	۲۹
قانون استفساریه ماده ۱۳ قانون تعاریف و ضوابط تقسیمات کشوری.....	۳۷
ماده ۹۹ قانون شهرداری.....	۳۷
۲- شوراهای اسلامی روستا.....	۳۹
از قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.....	۳۹
قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران.....	۴۱
آیین نامه تشکیلاتی کارکنان دبیرخانه شورا های اسلامی کشور.....	۹۰
قانون استفساریه ماده (۲۸) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران.....	۹۲
قانون استفساریه ماده (۷۱) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران.....	۹۲
قانون تغییر عنوان اعضاء شوراهای اسلامی روستاهایی که به شهر تبدیل شده‌اند.....	۹۳
آیین نامه اجرایی قانون تغییر عنوان اعضای شوراهای اسلامی روستاهایی که به شهر تبدیل شده‌اند.....	۹۳
آئین نامه اجرایی تشکیلات، انتخابات داخلی و امور مالی شوراهای اسلامی روستا و نحوه انتخاب دهیار.....	۹۵
آئین نامه اجرایی تشکیلات، انتخابات داخلی و امور مالی شورای اسلامی بخش.....	۱۰۶
آیین نامه اجرایی انتخابات شوراهای اسلامی روستا و بخش.....	۱۱۳
آیین نامه اجرایی انتخابات شوراهای اسلامی شهرستان، استان و شورای عالی استانها.....	۱۳۶
آیین نامه داخلی شوراهای اسلامی روستا.....	۱۴۰
آیین نامه بیمه اعضای شوراهای اسلامی شهر و روستا.....	۱۴۵
آیین نامه سفر اعضای شوراهای اسلامی محلی به خارج از کشور.....	۱۴۵
۳- دهیاری‌ها.....	۱۴۶

تاریخچه شکل گیری دهیارها.....	۱۴۷
قانون تاسیس دهیارهای خودکفا در روستاهای کشور.....	۱۴۸
اساسنامه تشکیلات و سازمان دهیارها.....	۱۴۹
آیین نامه استخدامی دهیارهای کشور.....	۱۵۶
دستور العمل نحوه درجه بندی دهیارها.....	۱۵۹
۴- امور مالی.....	۱۶۲
قانون مالیات بر ارزش افزوده.....	۱۶۲
آیین نامه مالی دهیارها.....	۱۸۶
دستورالعمل امور مالی دهیارها.....	۲۰۵
دستورالعمل طرز تهیه اسناد هزینه و مدارک ضمیمه آن.....	۲۱۸
آیین نامه مالی و معاملاتی مربوط به اعتبارات جاری مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی.....	۲۳۸
آیین نامه نحوه نظارت بر مصرف کمکهای پرداختی به مؤسسات غیردولتی.....	۲۴۰
دستورالعمل ایجاد یکنواختی در نظام عوارض شوراهاى اسلامی بخش.....	۲۴۲
دستور العمل شیوه محاسبه عوارض محلّی عمومی.....	۲۴۶
آیین نامه نحوه هزینه بودجه شوراهاى اسلامی کشور.....	۲۴۹
آیین نامه نحوه پرداخت حق جلسه و مزایا به اعضای شوراهاى اسلامی.....	۲۵۱
دستور العمل نحوه توزیع عوارض وصولی بین شهرداری ها و دهیارى ها موضوع ماده ۱۲۳ قانون برنامه پنجم توسعه کشور.....	۲۵۳
آیین نامه اجرایی نحوه وضع و وصول عوارض توسط شوراهاى اسلامی شهر، بخش و شهرک.....	۲۵۸
قانون برگزاری مناقصات.....	۲۶۵
تصویب نامه درخصوص تعیین نصاب معاملات موضوع ماده (۲) قانون برگزاری مناقصات.....	۲۸۳
آیین نامه اجرایی ماده (۱۲۳) قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران.....	۲۸۳
قانون محاسبات عمومی.....	۲۸۵
قانون هدفمند کردن یارانه ها.....	۳۲۸
فصل دوم: قوانین و مقررات منابع طبیعی.....	۳۳۷
مقدمه.....	۳۳۸
اصل چهل و پنجم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.....	۳۳۸
اصل پنجاهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.....	۳۳۹
سیاست های کلی نظام جمهوری اسلامی در زمینه منابع طبیعی.....	۳۳۹
قانون حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخائر جنگلی کشور.....	۳۴۰
ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی در رابطه با نحوه برخورد با متخلفین عرصه های منابع ملی	۳۴۱

مواد ۵۳، ۵۴، ۵۵ و ۴۴ مکرر قانون حفاظت و بهره برداری از جنگل ها و مراتع	۳۴۳
ماده ۶۸ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی ، اجتماعی و فرهنگی	۳۴۵
مواد ۱۴۷- ۱۸۵ و ۱۸۷ قانون برنامه پنجم توسعه	۳۴۶
فصل سوم: قوانین و مقررات تعاون و مشارکت روستایی	۳۴۹
مقدمه	۳۵۰
بخش تعاون در اصل چهل و چهارم قانون اساسی	۳۵۰
سیاستهای کلی اصل ۴۴ قانون اساسی ابلاغ شده توسط مقام معظم رهبری	۳۵۱
تصویب نامه نحوه تشکیل شرکتهای سهامی زراعی توسط مالکین قانونی و یا مستأجرین اراضی ملی شده در روستاها و اراضی کشاورزی	۳۵۲
آیین نامه نحوه ایجاد مجامع های صنفی	۳۵۴
اساسنامه شرکت تعاونی تولید روستایی	۳۵۷
اساسنامه شرکت تعاونی دهیاری ها	۳۷۸
فصل چهارم: قوانین و مقررات بیمه های روستایی	۴۰۱
مقدمه	۴۰۲
قانون بیمه بیکاری	۴۰۲
آیین نامه اجرایی قانون بیمه بیکاری	۴۰۸
قانون بیمه محصولات کشاورزی	۴۱۴
آیین نامه بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر	۴۱۶
قانون بیمه کارگزاران مخابرات روستایی	۴۲۲
فصل پنجم: قوانین و مقررات میراث فرهنگی و گردشگری روستایی	۴۲۳
مقدمه	۴۲۴
اهم قوانین و مقررات میراث فرهنگی و گردشگری	۴۲۶
اصل ۸۳ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران	۴۲۶
ماده ۲۶ از قانون مدنی ایران	۴۲۶
قانون راجع به حفظ آثار ملی (ماده ۱۱ تا ۱۸)	۴۲۶
قانون امور گمرکی (ممنوع الصدورها)	۴۲۷
قانون توسعه صنعت ایرانگردی و جهانگردی	۴۲۷
آیین نامه اجرایی قانون توسعه صنعت ایرانگردی و جهانگردی	۴۳۱
قانون ضرورت اخذ مجوز برای ساخت، خرید و فروش، نگهداری ، تبلیغ و استفاده از دستگاه فلز یاب	۴۳۵
لایحه قانونی راجع به جلوگیری از انجام حفاری های غیر مجاز	۴۳۶
موادی از قانون مجازات اسلامی تعزیرات	۴۳۷

فصل ششم: قوانین و مقررات حمل و نقل و راه روستایی.....	۴۴۱
مقدمه.....	۴۴۳
تکالیف قانونی دستگاه های مسئول در حوزه حمل و نقل و راه روستایی.....	۴۴۳
تصویب نامه تعیین حریم راههای روستایی.....	۴۴۴
آیین نامه نحوه تعیین بستر و حریم رودخانه ها و انهار و برکه های طبیعی.....	۴۴۴
آیین نامه اجرایی کسره (۱) ماده (۱۷) اصلاحی قانون ایمنی راهها و راه آهن مصوب ۱۳۷۹.....	۴۴۹
فصل هفتم: قوانین و مقررات آب و آبیاری.....	۴۵۱
مقدمه.....	۴۵۲
موادی از قانون توزیع عادلانه آب.....	۴۵۲
از قانون مجازات اسلامی.....	۴۵۵
لایحه قانونی رفع تجاوز از تأسیسات آب و برق کشور.....	۴۵۷
قانون مجازات اخلاص کنندگان در تأسیسات آب و برق و گاز و مخابرات کشور.....	۴۵۹
قانون تشکیل شرکت های آب و فاضلاب روستایی.....	۴۶۰
قانون برنامه پنجم توسعه (فصل منابع آب).....	۴۶۱
فصل هشتم: سایر قوانین و مقررات.....	۴۶۵
مقدمه.....	۴۶۶
قانون ثبت احوال.....	۴۶۶
آیین نامه اجرایی شورای برنامه ریزی و توسعه استان.....	۴۷۲
منابع.....	۴۹۰

پیشگفتار

وسعت عملکرد و وظایف نهادهای محلی در کشور و ارتباط بلا واسطه آنها با شاخصه های اصلی زیست روستایی ناگزیر مدیریت روستایی، نوآوری و شکوفایی در ایفای آن را به طور جدی وارد ساحت حقوقی نموده است، بدین لحاظ نیل به توسعه روستایی با توسعه حقوقی دارای ملازمه آشکاری است.

امروزه حجم وسیعی از قوانین و مقررات مربوط به روستا وجود دارد که در بسیاری از موارد، مجریان را در تشخیص ناسخ یا منسوخ بودن آنها دچار ابهام ساخته و در نتیجه موجب تشنگی و تطور در شیوه اجرای قوانین و مقررات و تحمیل ضررهای زیادی به جامعه روستایی می گردد.

کارکردهای مدیریت روستایی شامل کاهش تصدی گری دولت در حوزه های روستایی، تقویت بنیادهای کشاورزی و ترویج شیوه های نوین، اجرای قوانین و مقررات در سطح روستاها، پذیرش حاکمیت ملی بر پهنه سرزمینی، تأمین خدمات عمومی، کاهش پیامد های حوادث غیر مترقبه، گسترش مشارکت های اجتماعی و فرهنگی مردم، حفظ امکانات زیر ساختی، جلوگیری از روند مهاجرت به شهرها، تقویت فعالیت های اقتصادی، بستر سازی شهرهای آینده، کنترل توسعه فیزیکی روستاها، حفظ اراضی کشاورزی و چشم اندازهای زیست محیطی در روستا است. همه این کارکردها با برخورداری از قوانین و مقررات روشن و شفاف با پذیرش همگانی جوامع محلی محقق می گردد.

بطور قطع زمینه سازی آشنایی هر چه بیشتر متولیان امور توسعه روستایی با ضوابط و مقررات قانونی و حدود و ثغور وظایف محوله، نقش غیر قابل انکاری در قانونمند شدن اجرای وظایف و رعایت حقوق روستاییان خواهد داشت و این امر تحقق نمی پذیرد مگر با پرداختن به امر خطیر آموزش؛ در این راستا مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری و روستایی سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور به عنوان مرجع هدایت و نظارت آموزش مدیریت نوین روستایی و ایجاد وحدت رویه و نظم بخشی به امور مدیریت روستایی اقدام به انتشار مجموعه حاضر نمود تا گامی هر چند کوچک در ارتقاء سطح آگاهی حقوقی دهیاران و شوراهای اسلامی روستا برداشته شود.

بنابراینچه که عنوان شد این مجموعه مشتمل بر قوانینی است که ناظر بر امور مدیریت و توسعه روستایی است و منبع و مآخذ ارزشمندی است که می تواند در اداره امور روستاها، مورد استفاده قرار گیرد، خاطر نشان می سازد آشنایی مدیران و مسئولان متولی امور در دولت و نهادهای عمومی و نیز اشخاص حقیقی و حقوق و تکالیف قانونی حاکم بر روابط فی مابین و تأثیرات بسزای آن بر اقتصاد و مدیریت جامعه روستایی ضرورتی انکار ناپذیر است.

در پایان ضمن قدردانی از مولفان مجموعه حاضر امید است این کتاب بتواند بخشی از مشکلات ناشی از در دسترس نبودن مجموعه قوانین مرتبط با امور روستایی را مرتفع و مقبول طبع و مورد استفاده دانش پژوهان محترم قرار گیرد.

محمد رضا بهاروند

رئیس مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری و روستایی

سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور

تهران ۱۳۹۲

مقدمه مولفان

قانون در معنی عام کلمه، به مجموعه قواعد عمومی الزام آوری گفته می‌شود که مصوب مقامات صلاحیتدار بوده و شامل تصویب نامه‌ها، آیین نامه‌ها، نظامنامه‌ها و کلیه مسایلی است که به یکی از ابعاد جامعه می‌پردازد. هدف از وضع چنین قواعدی به نظم درآوردن دنیای متمدن و پیچیده کنونی، تقسیم وظایف و مسوولیت‌ها و جلوگیری از تنش‌ها و کشمکش‌های احتمالی می‌باشد. بر این اساس، قانون در تنظیم مناسبات بین اجزای مختلف جامعه و نیز حکومت از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

تردید نیست که قانون برای عموم وضع می‌شود و اطلاع از آن شرط اجرا و رعایت قواعد وضع شده است. نمی‌توان قبول کرد که قانون فقط در دسترس قانونگذار و یا دستگاه‌های مجری و ناظر آن باشد. بنابراین اگر چه حقوق دانش مستقلاً است و تفسیر حقوقی نیازمند برخورداری از دانش و تحصیلات مرتبط می‌باشد، اما این امر به آن معنا نیست که افراد فاقد تحصیلات حقوقی نیاز به آگاهی از قوانین و مقررات ندارند؛ بلکه هر کس باید از حداقل قوانینی که به کار و زندگی وی مربوط است، اطلاعات عمومی داشته باشد.

این فرضیه در مورد مدیران، کارشناسان، محققان، دانشجویان و متولیان امور روستایی نیز صادق است. بر این اساس قوانین و مقررات مربوط به امور روستا در جهت آشنایی بیشتر محققان، دانشجویان، مدیران و کارشناسان ذی‌ربط در استانداردها، فرمانداریها، بخشداریه‌ها و بویژه دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی روستا، در یک مجموعه گردآوری شده است. گردآوری چنین مجموعه‌ای علاوه بر ایجاد آگاهی نسبت به آخرین قوانین و مصوبات مربوطه، امکان اصلاح قوانین و مصوبات معیوب، شناسایی قوانین معتبر، حذف قوانین فاقد اعتبار و نیز جلوگیری از متروک شدن قوانین را تسهیل می‌نماید.

با توجه به گسترش موضوعی قوانین روستایی، کتاب حاضر شامل بخش‌های متنوعی از جمله قوانین، دستور العملها، تصویب نامه‌ها، آیین نامه‌ها، اساسنامه‌ها و... مرتبط با امور روستایی می‌باشد، که به صورت دو جلد مجزا تهیه و تدوین گردیده است. همچنین لازم به یادآوری است در تدوین کتاب حاضر علاوه بر نگرش قوانین در حوزه اجرا رعایت سرفصل‌های مصوب وزارت علوم تحقیقات و فناوری برای عنوان درس حقوق روستایی رشته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی نیز لحاظ گردیده است:

جلد اول در قالب ۱۱ فصل شامل فصول زیر است:

- ۱- کلیات و مفاهیم ۲- حقوق و قوانین روستایی ۳- تحلیل حقوق و قوانین مدون روستایی
- ۴- قوانین و مقررات روستایی و برنامه های توسعه ۵- قوانین و مقررات طرح ها و پروژه های عمران روستایی ۶- قوانین و مقررات مربوط به اراضی روستایی ۷- تفکیک و ۶-افراز اراضی روستایی ۸- نظارت بر ساخت و ساز در روستاها ۹- مقررات ملی ساختمان در روستا
- ۱۰- امور ایمنی و مدیریت بحران ۱۱- محیط زیست و پسماند روستایی.

جلد دوم در قالب ۸ فصل شامل فصول زیر است:

- ۱- قوانین مدیریت روستایی (ساختار و تشکیلات- شوراهای اسلامی روستا- دهیاری ها- امور مالی)
- ۲- قوانین و مقررات منابع طبیعی ۳- قوانین و مقررات تعاون و مشارکت روستایی ۴- قوانین و مقررات بیمه های روستایی ۵- قوانین و مقررات میراث فرهنگی و گردشگری روستای ۶- قوانین و مقررات حمل و نقل و راه روستایی ۷- قوانین و مقررات آب و آبیاری ۸- سایر قوانین و مقررات.

مطالب این کتاب آن چنان که از فصول مطرح شده بر می آید، حاوی قوانین و مقررات روستایی است که در برنامه ریزی و مدیریت روستا حائز اهمیت بوده و می تواند راهنمای مناسبی برای مدیران و کارشناسان، حوزه روستایی بخصوص فرمانداران، بخشداران، دهیاران و شوراهای اسلامی روستا و همچنین پژوهشگران حوزه مطالعات روستایی از جمله دانشجویان مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری مفید واقع گردد. امید است که مطالب آن مورد بهره برداری علاقه مندان این حوزه قرار گرفته و خوانندگان آن با ارائه پیشنهادها و مؤثر خود کاستی ها را گوشزد نمایند. رفع این کاستی ها میسر نیست جز با راهنمایی علاقه مندان و پژوهشگران عزیز که امید است با یادآوری ها در چاپ های بعدی کاستی های آن جبران شود.

مصطفی طالشی

سید عارف موسوی

زمستان ۱۳۹۲